

Таке прилучення до безкінечного тривання роду відбувається через входження в особливий часо-просторовий вимір або через явлення міфічного часу в часі реальному. “Вслухання у минуле” для І.Римарука не тільки прилучення до родових джерел, а й причетність до творення слова, коли в умовах межової ситуації свідомість стає мостом між минулим і сучасним. І.Малкович переймається невідповідністю думки і слова, втратою закладеної у слові вибухової сили, десакралізацією поетичної мови. Для М.Воробйова слово є розгортанням тиші: адже життя в його поезії мислиться як балансування між буттям і небуттям, словом і тишею. В.Кордун також осмислює проблему сакральності мовчання та деміургічності слова. Тривання світу уможливується єдністю життя і смерті. Акт творення, розгортання слова наближає людину до джерела сакральності, до межі, за якою – божественна тиша. Досвід творення, як і досвід пізнання, дорівнює для поета досвіду любові. І.Маленький так само осмислює творення як прилучення до джерела сакральності, однак протиставляє “мертве” слово слову “живому”, а ерос – танатосу, наголошуючи на космотворчій силі еросу. Важливим у його творчості стає еротичний код, через який осмислюються проблеми пізнання і творчості. Ініціальна модель у творчості вісімдесятників реалізується як через введені у простір тексту міфологеми, так і в ролі вербального відповідника певному духовному досвіду, що в поезії набуває безпосередності священної оповіді.

Ігор Маленький

НЕОСВЯЧЕНИЙ ХРАМ МАЙБУТНЬОГО: “ОБИТОВАНА” ІВАНА КОЗАЧЕНКА

***Від редакції.** Шість років тому пішов від нас один із покоління вісімдесятників, світла, талановита людина, колега (1995) по “Слову і Часі”, чиї вірші тримали наші душі над темною безоднею тогочасної дійсності, чиї пісні були у вісімдесяти “на слуху” (неодноразовий дипломант “Червоної Руги”, лауреат “Оберегу”, автор альбому “Не вір мені”), об’єднуючи в тісне коло духовної спорідненості. У пам’ять Івана Козаченка запалюємо своєрідну свічку, друкуючи статтю його друга, поета-вісімдесятника Ігоря Маленького. Ім’я Івана Козаченка завжди світитиме в духовній спадщині українців.*

Середньовічна легенда циганів-келдарів, що декілька століть тому примандрували у Прикарпаття зі Сватської долини в західноіндійському Пенджабі, оповідає про майстра-муляра, якому темні сили не давали вибудувати монастир. Що за день зведуть будівничі – вночі розсипається, аж доки не наснилося майстрові, що треба замурувати у стіну жінку, яка першою надійде до будівельників наступного ранку. Незважаючи на всі намагання майстра, першою надійшла його молода дружина, яку він мусив власноручно замурувати у стіну. Вона ж побажала йому щасливого завершення справи, але попередила, що “лише свині й кози будуть тертися до стін новобудови”, а люди зйдуть у довічні мандри із заклятого поселення Калдар (у теперішньому Пакистані), що й досі тулиться глиняними

Слово і Час. 2005. №4

хатинами до багатостолітніх руїн монастиря, в якім так і не знялася в піднебесся молитва, і теперішні жителі не пам'ятають імені народу, що колись будував тут храми.

У жовтні 2000 року на вечері пам'яті поета й музиканта, автора й виконавця багатьох власних пісень Івана Козаченка горіла свічка між Івановими книжками під портретом роботи Гелени Воробйової, де обличчя й чоло, мов перевернута свіча, опливало духовним світлом у повний зал Будинку вчителя, що за останнє сторіччя бачив чимало сподвижників українського народу в момент їх переходу від земного буття в історичну пам'ять. А взагалі, кажуть, духовні сутності світлих людей не покидають цю землю, витворюючи певний рівень енергетичної ноосфери планети, яка породжує нових світлих людей і геніїв, захищаючи людство з його розмаїтими народами й расами від смертельного синдрому розгубленості й забуття своєї людської величі й світла перед холодним безмежжям космосу. Під завісу того

вечора, у завершальну хвилину загального духовного єднання й провітлення під час запалої глибокої тиші, можливо, ще хтось із сотень присутніх зрозумів, що покоління “вісімдесятників”, яке починало писати й зростало в духовному змаганні із системою в часи її агонійної стагнації, а по тому стало небагатослівним свідком утвердження нової, байдужої до генія системи, — в особі Івана Козаченка втратило свою живу і трепетну душу, втратило людину і поета, який постійно органічно і природньо говорив із Богом, живою молитвою освячуючи мури нововідбудовуваного храму майбутньої вимріяної України й незламно та щиро вірячи, що на нашій землі несамопитими мисленними зусиллями мрійників-поетів таки буде збудовано світлий храм духовності й праведного суспільного устрою.

Ми з раю вигнані не будемо ніколи,
ніколи не були забуті Богом.
Цей шлях юдольний лиш пересторога,
перебування тут — випробування.

Над нами небо і Христа обличчя.
Під нами прірва, — вишкіром собачим.
Тебе, моє дитя, на правду кличе
Ісус — росити очі нам незрячим.

(“Tu”)

Але найголовніше, що в Івановій поезії трепетно б'ється й кривавиться не наївна дитяча надія, а вистражданий біль протистояння нововитворюваній системі тодішнього унітарно-олігархічного суспільства, де “пішки плаває дрібніше стерво, а кити шугають на авто”, всевладним класоном перепиняючи тих, хто все ще намагається “губами кривавими втримати скалку тепла”.

Ми всі з потрохами
продались цій пещеній расі,
катам доморослим,
що шинами пруть по віршах,

на лицях лишаючи
власних протекторів міти,
таврючи світло облич узорами гуми.

(“Мов грудочка птаха”)

Звичайно, “автомобільно-дорожня” образність у зображенні “акул” нашого сьогодення виглядає дещо максималістськи-наївною, але, водночас, абсолютно реальною, з огляду на те, що в Україні, де досі не було іншої влади і справедливості, окрім влади і “справедливості” награваних у народі брудних грошей, доля митця визначилась на рівні стражденого й мовчазного спостерігача

довколишнього безкарного зла, єдина розрада від якого — спілкування з такими ж викинутими на узбіччя сьогоденного жорстокого життя — під мури кав'ярень, де в минулому похміллі відшукується забуття.

Справді, “січкаря” олігархічної влади, в котрій “на всіх вистачить самоскидів”, видавалась настільки могутньою, захищеною брехливою демагогією та півмільйонною міліцейсько-опричницькою системою, що протистояти їй здавалося просто безглуздом заняттям. Але й крізь видимість безглуздя духовне протистояння тривало і не випадково знайшло свій вияв в однойменному вірші “Протистояння”, присвяченому Тарасові Мельничуку, багаторічному в'язневі радянських таборів, котрий не сприйняв і системи новітньої, тихо згасши в її провінційних випарах.

І ніщо нікого не врятує.	Першу скрипку грає чортівня.
Сам веди себе на повідку.	.....
Сам собі усміхнена статуя.	...Кожен зневажає нас і б'є
Сам живи і смерть прийми в кутку.	В нашій незахищеній оселі.
Боже, дай нам сили не здуріти.	Господи, ти бачиш, що ми є!

Іван особливо гостро, як, може, ніхто інший із покоління, що на початку 80-х почало своє духовне змагання із системою і прогало його, захлинувшись власною бездієвістю й конформізмом, — розумів усю складність межової епохи й “межового”, в основі своєї “втраченого” покоління, доля якого — лягти “мостинами” на шляху до іншого, нового світу, іншої — майбутньої “намріяної й намисленої” України.

Ми — пізні квіти, найдорожчі, на грані осені й зими, розхитуєм загуслий розчин міжзоряної тьми.	... ми пізній квіт, в своїм згоранні, в своїй любові. На вулицях, мов теплий подих проти морозу.
Ми — пізні діти. Будуть ранні, а ми останні, ми — на грані. Згорання — наша суть подвійна — у кожному дримають війни.	Де металевий сніг на сходах, і голий мозок. <i>(“Ми — пізні квіти, найдорожчі...”)</i>

Але нікуди дітися від того, що саме цьому межовому і “втраченому” поколінню дано було бачити: “Щось несправжнє є за цим усім, / як за театральними дверима [...] / непроглядні мокрі манівці, / і холодна туга майже зрима”. Мимоволі пригадується надто чуттєво схожа поетична формула Володимира Цибулька — “це реальність, якої нема”, і Україна, якої нема. “Боже, допоможи Україні, якої нема”.

Та найстрашніше, що всі ми до цього були ангажовані і, так чи так, відігравали свою більшу чи меншу роль у довколишньому абсурдному театрі.

Але хтось невидимий керує, хтось тебе на ниточці веде...	Схоче — на коліна упадеш, а, можливо, — долю подарує. <i>(“Щось несправжнє...”)</i>
Сповитий на Вкраїні Шіва, нездушений в колисці крик. Наплотив атом'я й віршів'я Чорнобильський Багатолик.	...Між морем, горами і степом — юдолі слізної чертог, зоря, що сяє над Вертепом, де спить в колисці голий Бог... <i>(“Століть горбаті мамонтища...”)</i>

Але й у “вертепі” духовне протистояння, щоденне незриме духовне змагання зі злом і ницістю, бездуховністю й байдужістю олігархічної системи триває, як тривало воно століття до цього і триватиме, доки ще буде на світі земля із сонячним іменням Україна, а в ній — поети від Бога. Як на мене, вершинними

розгорнутими метафорами цього протистояння в поезії Івана Козаченка є вірші “Стражниця” (сторожова вежа) та “Обітована”, присвячена непересічному поетові цього ж таки покоління Андрієві Охримовичу:

Як згаслий кратер, вежа ця — вже повна пустки вщерть,
а все нема й нема кінця, і ні життя, ні смерть
не спинить... ні... не загатить ні кров'ю, ні кістями.
Вже навіть нікому простить, що живемо ще ми...
(“Стражниця”)

Твердиня ізнов підіймається з дна.
Одна від правіку. Самотньо одна.
Бо витопив Бог тих, хто звались людьми,
до себе забрав твердокожих з кістями.
І світить нам зорі. І кличе з п'їтьми.
Та в мареві ми.
...Бліда маячня, невтолима бридня...
Господь зустрічає німого коня,
і падає вершник в обвуглений куц.

(“Обітована”)

Неможливо говорити про справжнього поета, яким був Іван Козаченко, не послуговуючись його рядками, образами, розгорнутими метафорами буття, яких у замкнутому просторі “Обітованої” — безкрає животрепетне море, котре хочеться пити й пити, читаючи ці вірші людям, мов роздаючи хліби, що їх у Христа було лише п'ять, та стало на всіх страждених.

Стало й Іванові, коли поминальної неділі по Великодні на могилі поета були крашанки, свічки й “Обітована” як нагадування живим — товаришам, однокурсникам, поетам — про те, що він назавжди залишився у відміряному багатьом істинним поетам віці 37 літ, відійшовши раптово, мов вискочив на ходу з поїзда метро, залишивши недописаними пісні й вірші — серцевинною фрескою в куполі недобудованого храму майбутньої наміряної України.

Він відлетів до іншого, може, й кращого світу, мов зупинивши власне серце, що більше не витримало наруги невблаганної абсурдної реальності довкола.

Як важко летіти, себе несучи на руках. Стискаючи серце у горлі і кров коло мозку, губами спиняючи душу,	мов крапельку воску, тримає вогонь біля урвища, при свічниках. <i>(“Полім”)</i>
---	---

А його власний, таки возведений храм “Обітованої”, яку він залишив у сьогоднішньому жорстокому й байдужому світі, стоїть не оцінений і навіть до ладу не прочитаний. Може, ще не настав для цього час за нашими негараздами, заганістю й безгрошів'ям одних та бездуховністю й байдужістю інших? Може, дійсно ще занадто рано, як в одному з Іванових віршів:

Снігами йду. Сліди ховаю. В озера темні запливаю. В струмках гарячих мию рани. Ще рано.	Ще поки спить за чоловіком, в нутрі моїм, оскал грядущий. Залізний Вовк, Залізним Віком я ще прийду по Ваші душі. <i>(“Вовкулаки”)</i>
---	--

Але коли на цій землі були часи, сприятливі для поезії й духовності? Коли в Україні істинних великих поетів не чекали вигнання й тюрми, а то й просто бурлакування поміж надто заклопотаних і байдужих земляків? Коли на цих просторах справжня поезія оцінювалася за життя її творця або хоч по його

смерті без неодноразових тлумачень і нагадувань тих, хто розуміє неоціненну важливість істинних “хлібів духовних”? Може, все ж такі часи настануть...

Тож, щоб “лише кози й свині” не терлися до храму майбутньої України, яку ми, дасть Бог, колись таки побудуємо, нам, живим, просто життєво необхідно пам’ятати про тих, хто не дійшов і ще не дійде. Необхідно оцінити створене ними і, бодай після смерті поета, назвати речі своїми іменами: ницість і абсурд ще недавнього історичного театру — достойним його іменем фарсу, а велич справжньої поезії Івана Козаченка — величчю істинного мистецтва. Необхідно бодай видати все, що написано одним із найпомітніших українських поетів другої половини ХХ століття, хоч посмертно визнати високим і справжнім те, що дійсно таким є. Перепросити його пам’ять і сьогоднішню гіркоту його родини найдостойнішою із сучасних літературних премій... або, бодай, пам’ятати й час від часу згадувати поіменно всіх, полеглих у задавленій війні влади проти свого народу.

ПАМ’ЯТКА ДЛЯ АВТОРІВ

Журнал “Слово і Час” висвітлює питання історії, теорії та сучасної практики літературного руху, загальнокультурного життя. Виходячи з принципів об’єктивності та плюралізму, редакція не вважає за обов’язкове поділяти всі погляди і положення авторів, завдяки чому зберігає і природний ґрунт для конструктивної полеміки.

Неодмінними вимогами до матеріалів, що подаються на розгляд редколегії, є достеменність наведених фактів, посилань на всі використані джерела, точність у цитуванні.

Статті та інші матеріали (крім листів) подаються до редакції українською мовою, обсягом не більше друкованого аркуша; посилання розміщуються внизу сторінки.

Статті подавати в комп’ютерному наборі — як текстовий файл без переносів у словах у текстовому редакторі Microsoft Word (від 6-ї версії) у розширенні RTF на стандартній дискеті; можна надсилати електронною поштою (E-mail: jour_sich@iatp.org.ua; www.word-and-time.iatp.org.ua).

До дискет (бажано продублювати текстовий матеріал на 2-х дискетах) обов’язково мусить бути подана виразна роздруковка статті у 2-х примірниках, виконана шрифтом не менше 14 кегля через 2 інтервали 28 рядків на сторінці.

До статті додається анотація (до 5-ти рядків) — для розміщення на веб-сторінці.